نگاه

هنر با قدمت تعزیه

امیرعباس اشرف، مدیر تامین برنامه و روابط عمومی شبکه نسیم در بخشی از یک گفت‌وگو درباره مجموعه مجلس واقعه گفت: مجلس واقعه یک برنامه فاخر است. تاکنون در سیما برنامه‌ای نداشتیم که تعزیه را در قالب یک مجموعه برنامه به طور کامل از ابتدا تا انتها نمایش دهد و معمولا گزیده‌هایی از تعزیه در مستندها و برنامه‌ها پخش می‌شد. روایت مجالس تعزیه توسط آریا عظیمی‌نژاد ارائه شده و موسیقی‌های استفاده شده در آن همگی تولیدی اختصاصی برای این برنامه است. اشرف با اشاره به دیگر جزئیات برنامه بیان کرد: ماموریت این برنامه براساس فرمایشات مقام معظم رهبری، احیا و دوباره زنده کردن هنر تعزیه است که قدمت بالایی در هنر و فرهنگ کشور ما دارد. مدیر تامین برنامه شبکه نسیم درباره برآوردهای این برنامه و گمانه‌زنی‌هایی که نسبت به دستمزدها مطرح شده، گفت: می‌توانم با قطعیت بگویم که برخی رقم‌هایی که بیان می‌شود کاملا شوخی است و عوامل این برنامه کاملا دلی در برنامه حضور یافتند و دستمزدها بسیار پایین‌تر از رقم‌های مطرح شده است. امیدوارم برنامه‌های مرتبط با اهل بیت(ع) دچار حاشیه‌سازی نشوند.

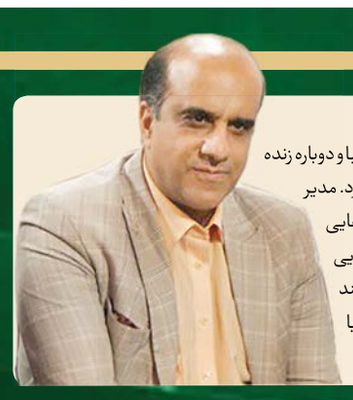

دیدگاه

یک مجموعه فاخر و بدیع

فاطمه عودباشی
دبیر گروه رسانه

محمدرضا خوشرو، مدیر شبکه نسیم در پاسخ به این سؤال که با توجه به رسالت شبکه نسیم که نشاط و سرگرمی است، درباره شکل‌گیری برنامه «مجلس واقعه» به جام جم توضیح می‌دهد: ماموریت شبکه نسیم نشاط است و در ایام محرم، صفر و رمضان این ماموریت به نشاط معنوی تغییر می‌کند؛ لذا در سال جاری برای ایام محرم و صفر چند طرح داشتیم که هم در راستای مأموریت شبکه و هم متناسب با مناسبت عزاداری سیدالشهدا(ع) باشد. یکی برنامه جدید «از سرگذشت» بود و برنامه دیگری که جدید است به غیر از با حسین حرف بزن و دوربین مخفی‌های شبکه نسیم، مجلس واقعه است که برگرفته از سنت و هنر دیرینه جامعه شیعی یعنی تعزیه است. تلاش کردیم با کمک بخش‌های مختلف که در این حوزه وجود دارند برنامه را در معرض دید مخاطب قرار دهیم. این کار جنسی از برنامه‌های نمایشی محسوب می‌شود.

رئیس رسانه‌ملی در بازدید از پشت‌صحنه این برنامه اشاره کرد که مجلس واقعه، برنامه خلاقانه است. خوشرو درباره ویژگی‌های مثبت این برنامه در جذب مخاطب بیان می‌کند: پیرو فرمایش مقام معظم رهبری که تاکید برای احیای فرهنگ تعزیه داشتند، ما هم با این نگاه دست به کار شدیم تا تعزیه را به خانه‌های مردم بیاوریم، ولی پوشش یک مراسم تعزیه، لزوما پوشش رسانه‌ای درست و در حد تولید برنامه نیست؛ یعنی صرف پوشش این هنر کفایت نمی‌کند و باید افزوده‌هایی داشته باشد تا مخاطبان بیشتری را جلب کند. ما برای رخ دادن این اتفاق از یک فضای محدود استفاده کردیم که این فضا هم ویژگی‌های خاص خود را داشت تا برای مخاطب جذابیت داشته باشد.

مدیر شبکه نسیم ادامه می‌دهد: فارغ از جذابیت‌های بصری، قدمت لوکیشن هم در جذابیت تاثیر دارد. سال‌های سال در تکیه نیاوران روضه و مراسم عزاداری سیدالشهدا و اهل بیت برگزار شده و روح معنوی و انرژی خاصی را در این مکان فراهم کرده است. قدمت چند صد ساله این تکیه در خود برنامه تأثیر دارد. نکته دیگر روایت هر مجلس تعزیه است؛ از یک هنرمند بنام که از ذوق و لطافت خاصی در تولید و خلق آثار هنری ویژه اهل بیت(ع) برخوردار است یعنی آقای عظیمی‌نژاد خواستیم روایت این مجلس تعزیه را انجام دهد. به‌عنوان یک هنرمند، مواجهه ایشان با یک مجلس تعزیه، پرده‌های نمایش، گپ‌وگفت‌شان با کنشگران اصلی یک مراسم تعزیه و خود مجلس تعزیه را خواهیم دید.

وی می‌افزاید: این چند ویژگی خاص باعث شد یک صحنه نمایشی متفاوت داشته باشیم. وجه امتیاز دیگر این اثر موسیقی است که اختصاصی برای هر قسمت توسط راوی برنامه یعنی آقای عظیمی‌نژاد و گروه همکارش تولید شد تا ارتباط مؤثرتری ببینیم؛ یعنی یک اثر هنری متفاوت از تعزیه در این کار خلق شده است. مجموعه‌ای از اینها با یک هدف مقدس رخ داده تا یک اثر هنری متفاوت خلق شود.

گفته می‌شود این برنامه در راستای احیای هنر عاشورایی و ترویج فرهنگ عاشورایی است. از مدیر شبکه نسیم می‌پرسیم رسانه‌ملی چقدر می‌تواند در احیای هنر عاشورایی تاثیرگذار باشد و اقداماتی که تاکنون داشته چقدر مؤثر بوده و چه برنامه‌ای دارید که اقدامات بعدی را انجام دهید؟

خوشرو بیان می‌کند: هنر عاشورایی در تمام شئون جامعه هویداست و قابلیت این را دارد که در هر مناسبتی مشاهده شود و در طول ایام سال غیر از محرم و صفر می‌بینیم که هنر عاشورایی حیات دارد. از میان انواع هنر عاشورایی، تعزیه در دوره‌هایی از زمان در کشورهای اسلامی و مخصوصا در جوامع شیعی جایگاه ویژه‌ای داشته که به‌عنوان یک هنر سنتی و عاشورایی کمرنگ شده بود. در این کار تلاش کردیم به روح آن بدمیم و نسل‌های جدید جامعه که کمتر با آن آشنا هستند را با این هنر آشنا کنیم.

نام مجلس واقعه هم به موضوع عاشورا اشاره دارد و هم قدری تداعی‌گر فیلم روز واقعه است. خوشرو در این‌باره بیان می‌کند: روز واقعه به‌عنوان روز عاشورا جا افتاده و یکی از صفت‌هایی که برای روز عاشورا استفاده شده، روز واقعه است. مجلس تعزیه هم با این عبارت و عنوان جا افتاده و ترکیب مجلس تعزیه و روز واقعه شده مجلس واقعه. این یک کار خاص، فاخر و بدیع است و نوآوری جدی دارد. در چنین برنامه‌هایی باید نظاره‌گر فصل نخست باشیم تا ببینیم چقدر در قالب تصویر و جذب مخاطبان موفق بوده است؟ نیت طراحان و خالقان اثر و گروه تولید یک کار امام حسینی متفاوت و جذاب است که همین باعث تاثیرگذاری برنامه می‌شود. وی بیان می‌کند: ارزیابی نتیجه برنامه خیلی مهم است. به‌دلیل این‌که تجربه متفاوتی است؛ یعنی شاید برخی از اهدافی که مدنظر است یا فرمی که طراحی شده در خروجی و تاثیرگذاری بر جامعه موفق نباشد. اگر این کار در دهه اول محرم به پخش می‌رسید، می‌توانست تاثیر متفاوتی داشته باشد و مخاطب هم ارتباط متفاوتی بگیرد، ولی ترجیح دادیم گروه تولید سر فرصت، کار را آماده کند. پخش برنامه در این ایام که مخاطبان شاهد روانه شدن زائران به سوی کربلای معلی هستند، می‌تواند برکات دیگری داشته باشد.

وی درباره ظرفیت ادامه این برنامه در فصل‌های بعدی توضیح می‌دهد: مسلما ظرفیت دارد، ولی باید به اندازه کافی در طول سال از شبکه‌های مختلف پخش شود تا بازخورد قابل توجهی بگیریم، چون یک کار معمول نیست و بدیع است.

سعی کردیم آهنگ‌های خود تعزیه که قدمت‌های چندصد ساله دارد، خوانده شود. منظر دیگر از باب آداب مجلس است. سعی کردیم آداب مجلس، یعنی آنچه که از قدیم بوده و از پیشکسوتان و بزرگان خودمان که بسیاری‌شان در این دنیا نیستند، آموختیم در مجالس تعزیه اعمال کنیم و از برخی از شاخص‌ها و نمادهای سلیقه‌ای جلوگیری کنیم.

هاشمی درباره متون استفاده شده در مجلس واقعه می‌گوید: در تعزیه چند زمینه مختلف داریم. برخی‌ها این زمینه‌ها را با هم مخلوط کردند. بنای ما این بود زمینه‌ای که بیشترین مخاطب را دارد و بیشتر از همه خوانده می‌شود را اجرا کنیم که نمونه‌ای درست برای نوجوانان و جوانان علاقه‌مند باشد. بیشتر تلاش کردیم زمینه تهران یا زمینه میرعزا که به زمینه میرعزای کاشی معروف است را بخوانیم، چون بیشتر از همه زمینه‌ها در اقصی نقاط ایران خوانده می‌شود.

وی درباه تاثیر رسانه بر ترویج هنر عاشورا می‌افزاید: پخش این تعزیه‌ها بزرگ‌ترین و بهترین خدمت است، چون مخاطب میلیونی خواهد داشت. شاید کسانی که تعزیه را ندیدند، ببینند و علاقه‌مند شوند. از آنجا که سال‌ها تلویزیون با شبیه‌خوانی قهر بود؛ حالا باب آشتی و آشنایی باز شد. بسیاری از جوانان علاقه‌مند می‌شوند و پیگیر این هستند که کجا می‌توانند آموزش ببینند و چطور می‌شود وارد این جرگه شوند. اینها بهترین خدماتی است که به هنر تعزیه و شبیه‌خوانی می‌شود کرد. هنروزین تعزیه وقتی در اقصی نقاط دنیا اجرا می‌شود هنرمندان سایر کشورها انگشت حیرت به دهان می‌گیرند و تعزیه را با این درجه از کیفیت و با این همه پشتوانه علمی، فنی و هنری را قدر می‌دانند. حیف است چنین کالای گرانبهایی داشته باشیم و قدرش را ندانیم. هنرجویان رشته‌های تئاتر، نمایش و سینما باید کنار مجالس تعزیه بیایند و ببینند و از این کارها الگو بگیرند. فنون و شیوه‌های اجرایی و الگوهای اجرایی تاثیراتی است که پخش این تعزیه‌ها می‌تواند داشته باشد. از هاشمی به عنوان معروف‌ترین حرخوان ایران یاد می‌شود. او نقش‌هایی که در این برنامه اجرا کرده است را چنین بیان می‌کند: شخصیت حر، قسمتی از شخصیت حضرت ابوالفضل(ع) و در مجلس امام حسین(ع)، حضرت قاسم را اجرا کردم. تلاش کردم با قلب و عشق بخوانم.

این برنامه یک نگاه تازه به تعزیه دارد. از هاشمی درباره همراهی با موسیقی در اجرا و تعامل با عظیمی‌نژاد می‌پرسیم و او پاسخ می‌دهد: قبل از اجرا با آقای عظیمی‌نژاد راجع به کلیات مجالس صحبت کردیم. ایشان در کار موسیقی و بحث موسیقی فیلم شاخص، درجه یک و توانمند است. وقتی طرح را اجرا کردیم قرار بر این شد که موسیقی که در تعزیه اجرا می‌کنیم، دست نخورده باشد؛ یعنی ایشان بر اساس نغمات و آواهای اصیل تعزیه موسیقی بنویسد؛ نه این که ما دنباله روی موسیقی که ایشان می‌نویسد، باشیم. این مهم است که آنچه که ناب، اصیل و سنتی است اجرا و پردازش کنیم و اشاعه دهیم. درک و فهم آقای عظیمی‌نژاد بود که دست ما را باز گذاشت تا آنچه که در تعزیه خوانده می‌شود و درست است بخوانیم و ایشان بر مبنای آن موسیقی بنویسد.

هاشمی درباره این‌که اسم «مجلس واقعه» چه را برایش تداعی می‌کند، توضیح می‌دهد: حادثه عاشورا را تداعی می‌کند. منبر و روضه‌خوانی بسیار پسندیده، شایسته و ارزشمند است؛ اما اگر جوان، نوجوان و مردم چیزی که می‌شنوند را ببینند، خیلی موثر خواهد بود. در تعزیه صحنه‌های کربلا را برای مردم مجسم می‌کنیم و تاثیرش از شنیدن خیلی بیشتر است. اثرگذاری تعزیه خیلی بیشتر از روضه و مرثیه است؛ زیرا اینها شنیداری است و تعزیه هم شنیداری و هم دیداری است. این که می‌گوییم مجلس واقعه برایم این تداعی می‌شود که در مجلسی برویم تا ببینیم چه واقعه‌ای در کربلا اتفاق افتاده است. اسم با مسمایی است و وقایع کربلا را در یک مجلس می‌توانیم ببینیم. از رئیس محترم سازمان صداوسیما تشکر می‌کنم که یک شب تشریف آوردند و حضورشان باعث قوت قلب ما شد.

جست‌وجو و بهترین فردی که می‌توانست آن نقش را اجرا کند انتخاب کردیم. هر کس در تعزیه ایران اندک تحقیق و مطالعه‌ای داشته باشد به این نتیجه می‌رسد که بهتر از اینها نداریم و خود تعزیه‌خوان‌ها، جامعه تعزیه‌خوانی و مخاطبان حرفه‌ای تعزیه هم به این نتیجه رسیدند و می‌دانند که بهتر از افرادی که در برنامه حاضر شدند، نیست.

این تعزیه‌خوان به آسیب‌هایی که تعزیه طی این سال‌ها دیده اشاره می‌کند و آنها را چنین شرح می‌دهد: تعزیه از چند منظر قدری مخدوش شده، یکی از باب موسیقی است. موسیقی‌هایی که گاهی در تعزیه خوانده می‌شود، موسیقی‌های وارداتی است و متعلق به تعزیه نیست. تکیه و پشتوانه ما به ردیف دستگاهی و موسیقی اصیل ایرانی است. از این منظر برخی از آوازها و نغمه‌های تعزیه مخدوش شدند. هر کس به سلیقه خودش چیزی را وارد تعزیه کرده و چون وارداتی استریال لطمه تلقی می‌شود. بعضی موسیقی‌های پاپ یا جاز را وارد تعزیه کردند؛ ما

طراحی صحنه زیرپوستی

سیدامیرحسین میرطالب، طراح صحنه مجلس واقعه که پیشتر طراحی صحنه برنامه خندوانه هم به عهده داشت است در گفت‌وگو با جام جم درباره افزوده‌های طراحی صحنه برای این برنامه بیان می‌کند: تمام تلاش‌مان این بود که فضای آنجا را طوری طراحی کنیم که در خدمت محتوا باشد به دنبال اضافه کاری نبودیم. خود تعزیه یک جور تئاتر است و فقط خواستیم فضا را به نوعی در خدمت محتوا بیاوریم که چشم بیننده بیشتر به محتوا معطوف شود. تکیه نیاوران از حالت سنتی خود خارج شده بود و مجبور بودیم حال و هوای آنجا چه کتیبه‌ها، چه نورپردازی و چه المان‌هایی که استفاده می‌کنیم را به صورتی طراحی کنیم که در خدمت محتوا باشد؛ یعنی حداکثر تلاش‌مان این بود که اضافات فضا را بگیریم و تقریبا می‌توانم بگویم طراحی‌اش تلویزیونی نبود و بیشتر داشت یک کار سینمایی و تئاتری انجام می‌شد. در برنامه یک قسمت شمالی داریم که قسمت موافق‌هاست و قسمت شرقی تکیه، قسمت مخالف‌ها. سعی کردیم این فضاها را با رنگ‌هایی مثل قرمز، سبز و زرد که در تعزیه، بیشتر بولد است، فضابندی کنیم.

وی ادامه می‌دهد: قسمت موافقان و مخالفان به صورت نمادین یاران دو قطب حاضر در کربلا را نشان می‌دهد که با رنگ بندی‌هایی که برای‌شان در تعزیه تعریف شده اجرا کردیم. برنامه تلویزیونی است، ولی یک استیج یا دکور عجیب و غریب نساختیم، بیشتر فضای آنجا را مثل یک برنامه سینمایی در خدمت کار آوردیم. می‌شود گفت یک طراحی صحنه زیرپوستی است. این خیلی سخت‌تر بود. اگر از اول بسازیم و مدل را طراحی کنیم راحت‌تر است و همه جوانب آن را در نظر می‌گیریم. یکی از سختی‌های اینجا این بود که دور تخت تعزیه‌اش شش تا هشت ستون داشت که این ستون‌ها تصویر را ماسکه می‌کرد و نیاز به یک همفکری شدید بود که مدیر تصویربرداری و نورپردازی آقای حاتمی برای این کار خیلی زحمت کشید و کارگردان‌های خوبی آوردیم و جلسات متعددی گذاشتیم تا ببینیم چطور می‌توان از این موقعیت تصویر درآورد؛ چون در هیچ جای نمایش تعزیه نمی‌شود کات داد و دوباره گرفت.

زاویه

برپایی محفل انس با قرآن

شبکه قرآن و معارف سیما امسال برای نخستین‌بار در موکبی مستقل جلسات تلاوت قرآن کریم با حضور قاریان بین‌المللی برپا کرده است. عادلی از قاریان بین‌المللی کشورمان گفت: شبکه قرآن و معارف سیما در اربعین امسال برای نخستین‌بار موکب مستقلی دارد و قاریان ممتاز کشورمان و قراء بین‌المللی و همه عاشقان ساحت مقدس اباعبدا...(ع) حضور پیدا می‌کنند و هر شب محفل انس با قرآن برگزار می‌شود. مقدمی از دیگر قاریان بین‌المللی کشورمان افزود: استقبال مردمی از برگزاری محفل قرآنی بسیار چشمگیر و خوب بوده و تاکنون سه محفل قرآنی به صورت زنده از شبکه قرآن و معارف سیما پخش شده است.

حجت‌الاسلام مقدسی، قاری برجسته کشور ادامه داد: سال به سال بر شکوه و عظمت مراسم اربعین اباعبدا...(ع) اضافه می‌شود و ما شاهد خیل عظیم عزاداران حسینی در کربلا هستیم. در کنار برنامه‌های سوگواری اهل بیت(ع)، پرداختن به مراسم قرآنی خیلی مهم است که به لطف خدا امسال با تمهیدات و برنامه‌ریزی‌ها به این مهم پرداخته شده است و در موکب‌ها در کنار برگزاری مراسم عزاداری و سوگواری سید و سالار شهیدان(ع)، جلسات انس با قرآن هم برگزار می‌شود.

دریچه

صحنه‌های ناب برای عاشقان حسینی

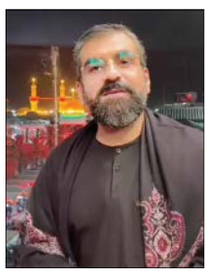

رسالت بوذری، مجری برنامه «مخاطب خاص» تاکید کرد: کیفیت این برنامه در ایام منتهی به اربعین امسال، خاص و ویژه‌تر شده است.

وی درخصوص این برنامه گفت: این برنامه از سال ۹۵ در ایام منتهی به اربعین شکل گرفت و به لطف سیدالشهدا(ع) تاکنون ماندگار شده است.

آن زمان اصلا قرار بر این نبود این برنامه به صورت هفتگی پخش داشته باشد اما اکنون به نخستین برنامه منظم (روتین) کربلایی تبدیل شده است. بوذری همچنین تاکید کرد: تمام تلاش و همت خود را به کار بسته‌ایم از قاب تلویزیون بتوانیم صحنه‌های ناب را برای عاشقان حسینی به تصویر درآوریم و ارادت خود را به ساحت سیدالشهدا(ع) ابراز کنیم.

وی خاطرنشان کرد: ما هر هفته در قالب یک تیم سه نفره عازم کربلا می‌شویم و با همکاری عوامل عراقی برنامه مخاطب خاص را روی آنتن می‌فرستیم.

بوذری درباره کیفیت این برنامه در ایام منتهی به اربعین امسال هم گفت: این حماسه بزرگ از حیث کار رسانه‌ای خاص و ویژه‌تر است و تلاش کرده‌ایم از نظر محتوا و تنوع مهمانان، پرداخت متفاوت‌تری داشته باشیم.

گزارش تصویری

رنگ‌های حق و باطل

تعزیه، هنری دیرین است که به‌ویژه در ایام عزاداری سالار شهیدان(ع) بیشتر روی صحنه می‌رود و خیل عشاق این هنر عاشورایی و دلدادگان امام حسین(ع) و یارانش را به نمایشی از واقعه کربلا دعوت می‌کند تا بار دیگر شاهد شجاعت سپاهیان حق در نبرد علیه باطل باشند. رخت تعزیه‌خوانان رنگ‌آمیزی ویژه‌ای دارد و هر نقش متعلق به هر سپاهی که باشد برای تماشاگران مشخص است. برنامه مجلس واقعه که با محوریت موسیقی و تعزیه روی آنتن می‌رود از این رنگ‌ها در لوکیشنی قدیمی قاب‌های زیبا خلق کرده است.

کیوآرکد را اسکن کنید